

Da neka veza postoji između poменутих сликара из друге половине IV века, ових фресака које се датују између 340 и 330 г. пре н.е. и Александровог мозаика показују прве репродукције нових открића. Поменимо на овом месту понављање основне шеме, коју сачињавају две лако повијене дијагонале које се секу, у композицији централне сцене у мозаику и *Оймици Персефоне*. Овде мислимо на однос Дарија и његовог кочијаша, и на однос Плутона и Персефоне. Положај Даријеве десне руке готово је идентичан десној руци Плутона која држи жезло, док је уздигнута кочијашева рука веома слично постављена као испружене руке Персефоне. (ВСН СII, 708, Fig. 147). Истина је да је оваква композициона шема могла бити опште прихваћена у то време али је ипак вероватније да је ту реч о некој ближој вези између њихових аутора.

Будућа детаљна анализа ових последњих налаза свакако ће у многоне допринети нашем бољем познавању грчког класичног сликарства као и расветљавању ових посебних питања. Због тога је појава нове публикације о Александровом мозаику добродошла из више разлога.

P. Васић, Београд.

P O N O S N A Š E L E K S I K O G R A F I J E

Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae, vol. I-II, Zagrabiae 1973-1978, Editio Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium

Pred nama je dakle završeni *Rječnik srednjovjekovnoga latinskog jezika* s područja Jugoslavije, u 2 sveska velike četvrtine s ukupno 1362 dvostupačne stranice i 25.000 obrađenih riječi. Ovaj se *Rječnik* nadopunjuje s Divkovićevim *Latinsko-hrvatskim rječnikom* (Zagreb 1900, II. izd., ima oko 20.000 riječi) utoliko što su u nj unesene samo one riječi klasičnog podrijetla, kojih nema u Divkovića, odnosno i one, koje Divković ima, ali im je u srednjem vijeku promijenjeno značenje.

Veliko je doista zadovoljstvo kritičaru kada, prateći jedno djelo — kao što je i ovaj *Lexicon* — od početaka njegovih do posljednje objavljene stranice, može mirne savjesti konstatirati: 1) da su autori od prvog do posljednjeg retka ostali dosljedni u provođenju svoje namisli, 2) da su u relativno kratku roku (ukupno oko 15 godina za pripreme, ekscerpiranje, konačnu obradu i potpuno objavljivanje obaju svezaka) ostvarili rječnik vrlo bogat, vrlo precizan i s izdiferenciranim značenjima u natuknicama, i to s područja leksikološki za naše prilike potpuno neistraženog i vrlo kompleksnog.

Ne osvrćući se na metodološka zapažanja i opće podatke, što sam ih već uz I. objavljeni fasciculus iznio u našem časopisu (ŽA XX, 1970, 304—306), zadržat ću se samo na nekim opaskama.

Što se tiče izvora građe (svi su navedeni na početku I. sveska), nalazimo ovdje ne samo Smičiklasov *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* u 15 svezaka nego i statute gradova, notarske spise, urbare i sl. povijesna i povijesno-pravna djela, tiskom objavljena, od Alačevića, Antoljaka i Barade preko Fermandžina, Jirečeka, Kosa, Kukuljevića i Ljubića do Račkoga, Tkalčića i Zjačića.

Dva su vrlo korisna dodatka navedena na kraju II. sveska. U jednom je popis riječi, razvrstanih prema različitim područjima ljudskog života, zanata, obrta, zanimanja itd. od graditeljstva i života na polju, životinja, drveća i oružja do tula, poreza, lova, odjeće i obuće. Dodatak bez dvojbe dragocjen, jer je rječnik namijenjen ne samo filozofima nego i povjesničarima, pravnicima, proučavateljima ekonomske i kulturne povijesti, prirodoznanstvenicima i dr.

Iako *Rječnik* nije po namjeni etimološki, u njemu je ipak više od 50% riječi etimološki rastumačeno. Još jedna dobra osobina ovoga vrsnog djela! Stoga su u II. dodatku nabrojene riječi prema podrijetlu, i to hrvatske (srpskohrvatske) ili hrvatskog podrijetla, slovenske, iz mletačkog dijalekta, madžarske, njemačke, francuske, grčke, turske, arapskog ili perzijskog podrijetla, hebrejske. Neki se kapitalni lingvistički zaključci možda ne mogu izvoditi, ali je neprijeporno da ti nanosi

stranih, pa i hrvatskih, izraza u latinski tekst nerijetko upućuju na zanimljive kulturne i ekonomske odnose i uzajamne utjecaje, to više kad su češće nazočni u jednom kraju ili u jednom vremenskom razdoblju. A kako su svi citati uz natuknice opskrbljeni navodom izvora i godinom (ili bar stoljećem), iz kojega je izvor, imamo mogućnost dragocjenih vremenskih relacija iz života jedne ili više riječi s različitim područja ljudskog djelovanja. Po tomu dakle ovaj *Rječnik*, uz lingvistički, predstavlja jednim dijelom i bogat izvor za kulturnopovijesne zaključke.

Sve su natuknice u rječniku protumačene najprije klasičnim latinskim izrazima i zatim hrvatskim. Time je djelo ravnopravno dostupno i našem i stranom čitatelju. Ne samo transpozicija srednjovjekovnih latinskih riječi u klasični latinski oblik, nego i rigorozno označavanje značenja uz ograde *fortasse*, upitnik ili sl., kada značenje nije sasvim sigurno, zatim i tanano razlikovanje značenja u pojedinih riječi — sve to rezultat je i savjesnog ekscerpiranja ekipe suradnika (Blaznik, Marinović, Modrić, Otorepec, Stipišić, Šamšalović) i rada odbora triju akademija (Kostrenčić, Deanović, Gortan, Herkov, V. Novak, Tadić, Kos, Grošelj), ali je — neka mi ne bude zamjereni reći — sigurna ruka jedinog filologa, V. Gortana, u užoj redakciji (Kostrenčić, Gortan, Herkov) bila za postignutu razinu rječnika presudna. Filološka se dakle izvrsnost ovog djela očituje kako u njegovoj koncepciji, dosljedno u cijelom tekstu provedenoj, tako i u pojedinostima, akribično na svakoj stranici izvedenima.

Interpretacija nemalog broja naših povijesnih izvora, osobito njihovih dijelova ili spornih mjesta, postaje tek uz pomoć ovog rječnika mogućom. Što tek da kažem o komparativnim jezičnim istraživanjima, kojima se s ovim *Rječnikom* u rukama otvara široko polje! Mislim na komparativna istraživanja u dva smjera: našega, poglavito hrvatskoga srednjovjekovnog latinizeta u odnosu na evropski latinizet i našega srednjovjekovnog latinizeta u odnosu na klasični latinski.

Da smo i bogatiji latinskim i grčkim rječenicima nego što jesmo, ovaj bi rječnik visoko i ugledno mjesto zauzimaao među njima. Ovako strši *Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae* ne samo kao jedinstveno i uzorno djelo u našoj leksikografiji nego i kao ravnopravan, doličan sudionik u kolu najboljih ostvarenja sličnog opsega i namjene u svjetskoj rječničkoj literaturi.

V. Vratović, Zagreb.

IZVRSNO IZDANJE I HRVATSKI PRIJEVOD JAKOVA BUNIĆA

Iacobus Bonus Racusaeus, De raptu Cerberi — De vita et gestis Christi (Loci selecti). Editionem quartam curavit, locos selectos convertit, praefationem et commentaria scripsit indicesque addidit Dr. Branimir Glavičić — Jakov Bunić Dubrovčanin, Otmica Kerbera — Kristov život i djela, 4. izd. priredio... preveo... B. Glavičić, Zagrabiae 1978, Hrvatski latinisti, knj. 9, JAZU

U posljednjih nekoliko godina sa zadovoljstvom bilježimo ubrzani tempo izdavanja zbirke JAZU „Hrvatski latinisti“, kojoj je velezaslužnim urednikom V. Gortan: god. 1974. objavljena je Marulićeva *Davidjada* (kritički tekst: V. Gortan, hrvatski prijevod i komentar: B. Glavičić), zatim 1975—1977 Crijevićeva *Bibliotheca Ragusina* (kritički tekst S. Krasić, 2 sveska, pisat ću o izdanju, kad se objavi posljednji, 3. svezak), i sada, oko 500 godina, ili točnije: 509 godina nakon Bunićeva rođenja, evo potpuna kritičkog teksta pjesnikova epa *De raptu Cerberi* i 18 ulomaka epa *De vita et gestis Christi*, obaju uz izvrsni heksameterski prijevod priređivača teksta, Branimira Glavičića.

Kažem: potpuna kritičkog teksta, jer smo V. Gortan i ja u *Hrvatskim latinistima I* (u Zagrebu 1969, slučajem upravo na 500-godišnjicu pjesnikova rođenja) objavili — doduše, zbog ograničenosti prostora, samo 466 stihova, dakle — otprilike polovicu epa *De raptu Cerberi* i 5 ulomaka iz *De vita et gestis Christi*, oboje s Jurišićevim usporednim proznim prijevodom na hrvatski.

Glavičić je latinski tekst priredio, dakako, na osnovi rimskog izdanja iz 1526, tj. 2. izdanja *De raptu Cerberi* i 1. (i jedinog) izdanja *De vita et gestis Christi*. Odstupio je u tekstu *Kerbera* od izdanja iz 1526. samo u nekoliko slučajeva (v.